

ФІЗИЧНА ГОТОВНІСТЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАГАЛЬНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ФАХІВЦІВ

самоорганізації українців у Росії та ефективності використання існуючої міжнародної та національної правової бази. По-друге, – реалізації державної підтримки української діаспори, спрямованої на задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, що проживають за межами України. По-третє, – запровадження надійних механізмів для забезпечення зв'язків закордонного українства з Українською державою та суспільством, об'єднання їхніх зусиль для розвитку української освіти. Перед українськими освітянами Російської Федерації сьогодні стоїть важливе завдання – використати увесь набутий досвід для розвитку шкільництва на чужині, примножити його, виробити оптимальну структуру навчальних закладів рідною мовою та забезпечити їх активне функціонування.

1. Баленко О.М. Про підвищення ролі вчителя в українських школах США / О.М. Баленко. – Львів: УМ, 2011. – 74 с.

2. Городецкий Б.М. Доклад Кубанского Просветного Товариства. Читан на 2-м заседании 1 секции 4 января / Б.М. Городецкий // Труды первого Всероссийского съезда деятелей обществ народных университетов и других просветительных учреждений частной инициативы. – 1908. – № 2. – С. 210 – 215.

3. Магочий Пол Роберт *Энциклопедия народов Канады. Encyclopedia of Canada's Peoples / P.R. Magochi* – Торонто, 1999. – 456 с.

4. Самчишин М. Напряжки української виховної системи / Мирослав Самчишин // Другий Світовий Конгрес Українців. Матеріали. – Торонто-Нью-Йорк-Лондон, 1986. – С. 86 – 104.

5. Сулима М.В. Українська діаспора в Росії / М. Сулима // Український вимір. – Ніжин, 2004. – №2. – С. 101 – 102.

Стаття надійшла до редакції 28.08.2013

УДК 355.457(477)

Олег Фігура, кандидат педагогічних наук, начальник кафедри особистої безпеки факультету охорони та захисту державного кордону Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

ФІЗИЧНА ГОТОВНІСТЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАГАЛЬНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ФАХІВЦІВ

Статтю присвячено уточненню поняття “фізична готовність” як елемента загальної професійної готовності фахівців.

Ключові слова: фізична готовність, професійна готовність, фахівець.

Літ. 9.

Олег Фігура, кандидат педагогических наук, начальник кафедры личной безопасности факультета охраны и защиты государственной границы Национальной академии Государственной пограничной службы Украины имени Богдана Хмельницкого

ФИЗИЧЕСКАЯ ГОТОВНОСТЬ КАК ЭЛЕМЕНТ ОБЩЕЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ГОТОВНОСТИ СПЕЦИАЛИСТОВ

Статья посвящена уточнению понятия “физическая готовность” как элемента общей профессиональной готовности специалистов.

Ключевые слова: физическая готовность, профессиональная готовность, специалист.

**Oleh Fihura, Ph.D. (Pedagogic) Head of
Personal Safety Department of Protection of State Border Faculty
National Academy of State Border Service of Ukraine by B. Khmelnytsky**

PHYSICAL READINESS AS ELEMENT OF SPECIALISTS' GENERAL PROFESSIONAL READINESS

The article is devoted to clarification of concept “physical readiness” as an element of specialists' general professional readiness.

Keywords: physical readiness, professional readiness, specialist.

Вступ. Фізичне виховання, фізична підготовка є одними з найпоширеніших засобів розвитку трудової й фізичної активності людини, що дає можливість адаптуватися до змінного соціального

середовища. Фізична підготовка як педагогічний процес – це діяльність, спрямована на вирішення проблем навчання й виховання за допомогою системи фізичних вправ. Головними завданнями фізичної підготовки фахівців, виходячи із цього, є

зміцнення здоров'я, поліпшення фізичного розвитку, набуття рухової активності й спеціальних знань з фізичної підготовки, формування особистості загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Категорія готовності у психолого-педагогічних наукових розробках з'явилася відносно давно і пов'язана з науковим доробком, насамперед, К. Дурай-Новакової, О. Мороза, Ф. Тугуза. У класичних психолого-педагогічних теоріях готовність розглядається досить різноаспектно: як певного роду здатність (С. Рубінштейн); як тимчасовий ситуативний стан людини (А. Пуні, П. Рудик); як складна інтегративна якість особистості (К. Платонов, В. Ширинський); як стан, властивість чи ставлення людини (М. Левітов, А. Веденов, Г. Кравцов, С. Сінкевич).

При цьому вчені С. Кубіцький, А. Межуєв, О. Ярещенко та ін. виділяють різні види готовності людини до діяльності: психологічну, морально-психологічну, професійну, професійно-педагогічну, готовність особистісного самовизначення, особистісну тощо.

У науковій літературі досліджуються питання мобілізаційної готовності у спортивно-оздоровчій діяльності Ф. Генон; морально-психологічної готовності до діяльності в різноманітних екстремальних ситуаціях І. Павловський; готовності як об'єкта оцінювання С. Кубіцький та ін. Науковці наголошують на тому, що готовність до професійної діяльності формується за допомогою акумуляційних процесів у контексті осягнення життєвого досвіду і виявляється у вигляді установок, мотивів діяльності, знань про предмет діяльності, вмінь і навичок реалізувати професійні знання, професійної самосвідомості тощо.

Так, М. Дяченко визначає готовність як активність особистості у процесі професійної підготовки до різних видів діяльності. За умови доцільного планування й моделювання майбутньої професійної діяльності готовність продовжує формуватися й реалізується у відповідній майбутній професійній діяльності [1].

Професійна підготовка як об'єкт наукового дослідження представлена у наукових працях педагогів, психологів, соціологів С. Вітвицька [2], О. Дубасенюк [3], І. Калініна [4], С. Сисоєва [5] та ін. Основою для категорійного аналізу поняття професійної готовності став професіографічний підхід, який розвивається разом із появою нових праць у галузі професійної педагогіки.

Як наукова категорія, готовність у контексті діяльності системи вищої освіти безпосередньо пов'язана з категорією професійної готовності як результату процесу професійної підготовки, що

наступає за умови ефективної організації всієї системи професійної освіти. У словниково-довідниковій літературі готовність до професійної діяльності окреслюється як психічний стан, передстартова активізація людини, яка вміщує усвідомлення людиною своїх цілей, оцінювання наявних умов, визначення найбільш ймовірних способів діяльності.

У загальному відношенні готовність до професійної діяльності майбутнього фахівця включає: позитивне ставлення до професійної діяльності; відповідні до вимог професійної діяльності особистісні характеристики, здібності, мотивацію; професійно важливі особливості сприйняття, уваги, мислення, емоційно-вольових процесів; необхідні для професійної діяльності знання, уміння й навички [6].

Метою статті є уточнення поняття "фізична готовність" як елементу загальної професійної готовності фахівців.

Виклад основного матеріалу. На нашу думку, професійна готовність майбутнього фахівця – це показник сформованості його спеціальних знань, умінь та навичок, які разом із сукупністю сформованих особистісних якостей дають можливість ефективно здійснювати професійну діяльність у сучасних умовах.

Розглядаючи фізичну готовність як елемент загальної професійної готовності, на загальнотеоретичному рівні ми аналізуємо також категорії "фізична культура" та "фізична підготовка" як просторове поле для реалізації завдань фізичної підготовки майбутніх військових фахівців та "здоровий спосіб життя" – як поняття, що окреслює індивідуалізоване уявлення кожного майбутнього фахівця про можливість використання фізичної культури в самоусвідомленому ставленні до життя під час професійного становлення й професійної самореалізації. Аналізуючи вказані категорії, ми окреслюємо фізичну підготовку як педагогічно спрямований процес забезпечення високого рівня сформованості фізичної готовності майбутнього офіцера до військово-професійної діяльності.

У свою чергу, фізична культура тлумачиться нами як частина загальної людської культури, що забезпечує загальний розвиток особистості на основі розвитку фізичної рухової активності й формування комплексу фізичних якостей.

Здоровий спосіб життя натомість може визначатися як засіб і результат формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у військово-професійній підготовці. Тому в структурі фізичної готовності поняття здорового способу життя може долучатися до змісту фактично всіх її компонентів: особистісно-мотиваційного, змістово-діяльнісного й оцінно-рефлексивного.

На рівні спеціального категорійно-понятійного аналізу ми вивчали, насамперед, поняття “фізична готовність” як центральну категорію нашого дослідження. У категорійному відношенні фізична готовність тісно пов’язується з іншими поняттями: фізичною культурою (частина загальнолюдської культури, сукупність досягнень людського суспільства в створенні й раціональному використанні спеціальних засобів, форм і методів фізичного вдосконалення особистості), фізичним вихованням (педагогічно організований процес розвитку фізичних якостей особистості), фізичним розвитком (процес зміни природних морфологічних властивостей людського організму), руховою активністю (природна або ж спеціально організована рухова діяльність людини), а також функціонально-фізичною підготовленістю (результат фізичної підготовки, досягнутий за умови застосування спеціально організованого процесу розвитку фізичних якостей).

Науковий аналіз поняття фізичної готовності обґрунтований в останнє десятиліття зацікавленістю військових педагогів і психологів у вивченні придатності до військової служби, готовності до бойових дій, спортивної форми офіцерів, мобілізаційної готовності до військово-спортивної діяльності, готовності до праці тощо. З іншого боку, фахівці в галузі фізкультури і спорту як галузі наукового знання звернули увагу на вивчення категорій “фізичні якості”, “фізичні здібності”, “фізична підготовленість”, “фізична працездатність”, “фізична культура особистості” і т.д. На межі вказаних досліджень і знайшло своє місце вивчення поняття фізичної готовності у різних видах професійної діяльності, в тому числі й у військово-професійній. Це поняття з часом стало вводиться в нормативно-правові документи й закріпилося в науково-методичній літературі з проблем формування професійної готовності й фізичної готовності.

Поняття “фізична готовність” має стійкі функціональні зв’язки з іншими, а саме з поняттям:

- здорового способу життя – як інструмент його формування у процесі військово-професійної підготовки офіцера;
- працездатності – як підґрунтя стійкості й високого рівня розвитку працездатності майбутнього військового фахівця на основі сформованого рівня фізичної готовності;
- “ситуація успіху” – як засіб її створення у процесі занять фізичною підготовкою у вищому військовому навчальному закладі (ВВНЗ);
- професійної готовності – як його компонент.

Похідною від категорії “фізична готовність” ми визначили категорію “фізична готовність

майбутнього офіцера”, яку розглядаємо як професійно-особистісне новоутворення майбутнього військового фахівця, що формується у процесі військово-професійної підготовки.

Загальні структурно-функціональні складові фізичної підготовки майбутніх офіцерів можуть бути подані в єдності розвитку фізичних якостей (сили, витривалості, швидкості, спритності), валеологічної культури особистості, орієнтації майбутніх військових фахівців на здоровий спосіб життя, а також здатності протистояти шкідливим звичкам.

Процес формування фізичної готовності майбутніх офіцерів має значний виховний потенціал, що дозволяє говорити про виховну складову структури фізичної готовності майбутнього фахівця. В такому разі фізична готовність постає не лише загальним соціальним феноменом, але й особистісною характеристикою.

Виховне значення процесу формування фізичної готовності в умовах ВВНЗ покладається на відому триаду “духовне багатство” – “моральна сформованість” – “фізична досконалість” як атрибутів гармонійно розвиненої й суспільно активної особистості фахівця [7, 27]. При цьому фізична готовність фахівця характеризується з двох сторін:

- суспільної (сформовані фізичні якості як суспільна цінність);
- особистісної (фізична готовність офіцера як підґрунтя для успішної військової кар’єри, особистісного зростання, саморозвитку й самоменеджменту).

Фізична готовність розглядається нами як компонент загальної структури професійної готовності і може бути проаналізована на трьох основних етапах навчально-виховного процесу у ВВНЗ, а саме:

- на початковому етапі навчання (1 курс) – оволодіння курсантами професійними вміннями й навичками шляхом випереджувального розвитку фізичних якостей і рухових навичок, що стануть професійно важливими у військово-професійній діяльності офіцера;
- на етапі закріплення військово-професійних навичок та вмінь (2 – 3 курси) – створення умов для здійснення навчальної діяльності при оптимальному фізичному навантаженні; фізична підготовка при цьому сприяє забезпеченню психофізіологічного підґрунтя військово-професійної працездатності; велике значення при цьому має створення ситуації успіху в процесі фізичної підготовки;
- на етапі вдосконалення професійної майстерності (4 – 5 курси) відбувається остаточне формування фізичної готовності

майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності в реальних умовах та вихід на процеси “самості” у розвитку свого ставлення до фізичної культури особистості: самоусвідомлення, саморозвиток, самовиховання тощо.

Виходячи із мети нашого дослідження, вважаємо доцільним уведення до категорійного апарату понять “працездатність” та “ситуація успіху”.

Проблема працездатності майбутнього офіцера розглядається нами з тієї точки зору, що і рівень фізичної культури, і формування здорового способу життя як бажаних прогностичних результатів фізичної підготовки майбутнього офіцера забезпечують йому достатню працездатність як вимір обсягу, наповнення реалізації військово-професійних обов’язків під час військово-професійної діяльності. Крім цього, категорія працездатності тісно пов’язана з рівнем сформованості здорового способу життя; рівень працездатності, отже, цілком залежить від розвиненості в майбутнього офіцера фізичного й соціального здоров’я, психічного й емоційного здоров’я, а також здорового оточуючого середовища.

Поняття працездатності у вітчизняних нормативно-правових документах тлумачиться як здатність людини виконувати певну роботу, яка визначається рівнем її фізичних і психофізіологічних можливостей, а також станом здоров’я й професійною підготовкою. В. Кальниш вважають, що працездатність – це поєднання можливостей людини, наділеної спеціальними знаннями, навичками, якостями (в тому числі й фізичними) здійснювати цілеспрямовані дії, формувати процеси мислительної діяльності [8].

Як бачимо, у самому визначенні закладено взаємозумовлюючі зв’язки між працездатністю й фізичною підготовленістю. Важливим вважаємо також те, що у визначення цього терміну закладено поняття професійної підготовки, що спрямовує проблему працездатності в русло професійної педагогіки й формування професійної готовності. В. Кальниш пропонує власне визначення працездатності як максимального прояву функціональних можливостей організму людини, який формується під впливом комплексу системотворчих чинників (професійно важливих якостей, здоров’я, віку, функціонального стану та ін.), взаємодія компонентів яких спрямована на досягнення корисного результату діяльності при компромісній збалансованості дії цих компонентів [8, 19].

Проблема працездатності тісно пов’язана з віковими й індивідуально-психологічними характеристиками особистості; зауважимо, що фізична готовність також детермінується

вказаними характеристиками. Тому фізична готовність і працездатність мають переважно прямий кореляційний зв’язок, особливо якщо йдеться про військово-професійну діяльність. З іншого боку, з рівнем працездатності пов’язують поняття витривалості, втомлюваності, рухової активності тощо. Так, недостатня рухова активність спричинює негативні зміни у функціональних здатностях організму; з гіпокінезією пов’язують відхилення в стані серцево-судинної системи, гармонійних нервових процесах і т. і. Науковці відзначають, що оптимальні фізичні навантаження під час занять з фізичної підготовки сприяють збільшенню резервів організму людини, а тому зростає її професійна працездатність [9].

Отже, виходячи зі вищевикладеного, ми визначаємо фізичну працездатність майбутнього фахівця як стан його потенційної готовності до здійснення професійної діяльності, що формується під впливом системотворчих чинників – стану здоров’я, сформованості фізичної готовності, спрямованості на професійну діяльність тощо.

Висновки. Таким чином, здійснений нами аналіз категорійно-понятійного поля досліджуваної проблеми дає можливість сформулювати остаточне визначення категорії дослідження, окресленої його темою. Формування фізичної готовності майбутнього фахівця ми визначаємо як комплексний, системний, поетапний, детермінований певними педагогічними умовами процес розвитку його фізичних знань, умінь, навичок та особистісних якостей, які за своєю спрямованістю мають завершений характер і спрямовані на формування особистості фізично підготовленого фахівця.

Доцільні напрями подальших розвідок. Перспективами подальших розвідок за обраним напрямом є уточнення мотиваційних підходів до оптимізації навчально-виховного процесу у вищому військовому навчальному закладі у контексті фізичної підготовки майбутніх фахівців.

1. Дьяченко М.И. *Психологические проблемы готовности деятельности* / М.И. Дьяченко, Л.А. Кандыбович. – Мн.: Изд-во БГУ, 1976. – 176 с.

2. Вітвицька С. С. *Практикум з педагогіки вищої школи: Навчальний посібник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури* / Вітвицька С. С. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 396 с.

3. Дубасенюк О.А. *Теорія і практика професійної виховної діяльності педагога: [монографія]* / О.А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2005. – 367 с.

4. Калинина И.А. *Психологическая готовность студентов к профессиональной деятельности и ее*

взаимосвязь с успешностью обучения (на примере экономического вуза): автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. психол. наук: спец. 19.00.07 "Педагогическая психология" / И.А. Калинина. – Москва, 2007. – 24 с.

5. Сисоєва С.О. Педагогічна творчість: [монографія] / С.О. Сисоєва. – К.: Книжкове видавн. "Каравела", 1998. – 150 с.

6. Сінкевич С.В. Формування ціннісного ставлення курсантів вищих військових закладів освіти до вивчення іноземної мови: дис. ... канд. пед. наук: 20.02.02 / Сінкевич Сергій Валентинович; Національна академія Прикордонних військ України імені Богдана Хмельницького. – Хмельницький, 2002. – 190 с.

7. Карпов В.Ю. Социально-личностное воспитание студентов в процессе физкультурно-спортивной деятельности: учебное пособие / Карпов В.Ю., Щеголев В.А., Щедрин Ю.Н. – Санкт-Петербург: ИТМО, 2006. – 250 с.

8. Кальниш В.В. К вопросу об определении понятий работоспособность и трудоспособность / В.В. Кальниш // Український журнал з проблем медицини праці. – 2009. – № 1(17). – С. 13 – 23.

9. Шайхуллин Т.Д. Методика комплексного применения средств физической подготовки для повышения уровня работоспособности летчиков-инструкторов армейской авиации / Т.Д. Шайхуллин / Ученые записки. – 2009. – №6(52). – С. 93 – 98.

Стаття надійшла до редакції 16.11.2013

УДК 159.922.73 – 057.874:159.928

Маргарита Суrowицька, вчитель початкових класів, м. Глухів

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Стаття присвячена проблемам формування пізнавальних інтересів молодших школярів у навчальному процесі, критичного відбору навчального матеріалу, змісту завдань та вправ для занять. У статті обґрунтована необхідність вдумливого ставлення до проблеми формування пізнавальних інтересів учнів початкових класів.

Ключові слова: пізнавальні інтереси, навчальний процес, навчальний матеріал, науковий підхід, мета, навчання, проблема, педагогічний процес.

Лит. 8.

Маргарита Суrowицькая, учитель начальных классов, г. Глухов

ФОРМИРОВАНИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНОГО ИНТЕРЕСА МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Статья посвящена проблемам формирования познавательных интересов младших школьников в процессе обучения, критического подбора учебного материала, содержания заданий и упражнений для занятий. В статье аргументирована необходимость вдумчивого отношения к проблеме формирования познавательных интересов учеников начальных классов.

Ключевые слова: познавательные интересы, учебный процесс, учебный материал, научный подход, цель, обучение, проблема, педагогический процесс.

Margarita Surovytska, Primary School Teacher,
Hlukhiv

FORMATION OF COGNITIVE INTERESTS IN OF PRIMARY SCHOOL PUPILS

The article deals with the formation of cognitive interest of younger pupils in the learning process, a critical selection of educational material, content and objectives for training exercises. This paper substantiates the necessity of thoughtful attitude to the problem of formation of cognitive interests of primary school pupils.

Keywords: educational interests, learning process, learning material, scientific approach, objectives, teaching problem teaching process.

Постановка завдання. Нові завдання шкільної освіти в Україні, які спрямовані на гуманізацію та демократизацію всього навчально-виховного процесу в школі, визначають нові пріоритети навчання і виховання, потребують формування ініціативної особистості, здатної до раціональної творчої праці.

На формування й розвиток особистості

впливає ряд факторів: рідна (материнська) мова, фольклор, спадковість, родина, громада, дитячий садок, школа, природа, праця, гра й творчість дітей, дитячі та молодіжні об'єднання, навколишнє середовище, преса, книги, кіно, радіо, телебачення, театр, мистецтво, побут, державний устрій, церква серед яких на чільному місці є навчання та виховання.

Актуальним сьогодні є впровадження у